

به نام خداوند جان آفرین
حکیم سخن بر زبان آفرین

راهنمای عمل طراحی برنامه درسی دوره متوسطه آماده ساختن نوجوانان برای زندگی آینده

«یک ضرورت برای رهبران مدارس
که در طراحی و ساخت برنامه درسی مشارکت دارند»
برنارد ترافورد، مدیر مدرسه

برایان میل و مایک واترز
با پیشگفتاری از جان دانفورد

مترجمان

دکتر پروین احمدی

دانشیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی دانشگاه الزهراء (س)

نجما اصغری

دانش آموخته برنامه ریزی درسی دانشگاه الزهراء (س)

زمستان

۱۴۰۳

سرشناسه	میل، برایان Male, Brian
عنوان و نام پدیدآور	راهنمای عمل طراحی برنامه درسی دوره متوسطه: آماده ساختن نوجوانان برای زندگی آینده / برایان میل، مایک واترز؛ با پیشگفتاری از جان دانفورد؛ مترجم پروین احمدی، نجما اصغری؛ ویراستار علمی علی نوری؛ ویراستار ادبی زهرا درفکی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه الزهرا (س)، انتشارات، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	۲۲۳ ص: مصور، جدول.
شابک	978-622-8126-26-5
وضعیت فهرست نویسی	قیبا
یادداشت	The secondary curriculum design handbook : preparing young people for their futures, 2012. عنوان اصلی:
یادداشت	: واژهنامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۲۱ - ۲۲۳.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	برنامه‌ریزی درسی Education -- Curricula آموزش متوسطه -- برنامه های درسی Education, Secondary -- Curricula برنامه ریزی درسی -- انگلستان Education -- Curricula -- Great Britain آموزش متوسطه -- انگلستان -- برنامه‌های درسی Education, Secondary -- Great Britain -- Curricula
شناسه افزوده	واترز، مایک
شناسه افزوده	Waters, Mick :
شناسه افزوده	: دانفورد، جان، مقدمه‌نویس
شناسه افزوده	Dunford, John :
شناسه افزوده	: احمدی، پروین، ۱۳۴۵ - مترجم
شناسه افزوده	: اصغری، نجما، ۱۳۶۲ - مترجم
شناسه افزوده	: نوری، علی، ۱۳۶۰ - ویراستار
شناسه افزوده	: دانشگاه الزهراء. انتشارات
شناسه افزوده	Alzakra University press :
رده بندی کنگره	LB۲۸۰۶/۱۵
رده بندی دیویی	۳۷۵/۰۰۱
شماره کتابشناسی ملی	۹۷۱۷۳۳۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	قیبا

راهنمای عمل طراحی برنامه درسی دوره متوسطه (آماده ساختن نوجوانان برای زندگی آینده)

میل، برایان، واترز، مایک

مترجمان: دکتر پروین احمدی، نجما اصغری

انتشارات: دانشگاه الزهرا (س)

ویراستار علمی: علی نوری

ویراستار ادبی: زهرا درفکی

صفحه آرایی: مرضیه اله دادی

طراح جلد: پانیز سعیدی برنا

چاپ و صحافی: چاپ دیجیتال کسری

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۲۰۰

شابک: 978-622-8126-26-5

قیمت: ۳۲۰۰۰۰ تومان

سال نشر: زمستان ۱۴۰۳

شماره تماس واحد فروش: ۸۵۶۹۲۸۳۹ - ۸۸۰۴۸۹۳۴

سامانه الکترونیکی: <https://book.alzahra.ac.ir>

فروش کتاب الکترونیک (ebook): <https://mybooket.com>

کلیه حقوق معنوی و مادی این اثر برای دانشگاه الزهرا (س) محفوظ است.

پذیرش چاپ این اثر در جلسه ۱۷۸ شورای انتشارات مورخ ۰۵ / ۰۲ / ۱۴۰۲ به تصویب رسید.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه مترجم
۱۵	پیشگفتار
۱۹	مقدمه
۲۳	بخش اول چگونه یک برنامه درسی طراحی کنیم؟
۲۳	۱ طراحی برنامه درسی
۳۹	۲ یک برنامه درسی برای قرن بیست و یک
۵۹	۳ چارچوبی برای برنامه درسی
۶۹	بخش دوم چگونه یادگیری را سازماندهی کنیم؟
۶۹	۴ درخت برنامه درسی
۸۵	۵ ریشه‌های عمیق یادگیری
۱۰۱	۶ سایبان برگ‌ها
۱۱۹	۷ پرورش شایستگی‌ها
۱۲۹	۸ ایجاد یادگیری جذاب
۱۴۱	۹ بافت‌های محلی
۱۵۱	۱۰ برنامه زمانی
۱۶۳	۱۱ مسیرها و دروازه‌ها
۱۷۹	بخش سوم چگونه بفهمیم که آیا موفق هستیم؟
۱۷۹	۱۲ سنجش و ارزشیابی
۱۹۷	بخش چهارم چگونه از اینجا به آنجا برسیم؟
۱۹۵	۱۳ مدیریت ابعاد نهادی
۲۱۱	۱۴ انواع گزینه‌ها
۲۱۹	۱۵ پی‌نوشت: یک برنامه درسی در سطح جهانی
۲۲۳	منابع
۲۲۷	واژه‌نامه
۲۲۹	نمایه

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۳۱	شکل ۱-۱: برنامه درسی مدرسه
۳۴	شکل ۲-۱: سه دایره
۴۳	شکل ۱-۲: یک یادگیرنده موفق
۴۴	شکل ۲-۲: ترجمه شکل ۱-۲
۴۴	شکل ۳-۲: فنلاند
۴۵	شکل ۴-۲: ویکتوریا
۴۵	شکل ۶-۲: شایستگی‌های برنامه درسی نیوزیلند
۴۶	شکل ۷-۲: شایستگی‌های برنامه درسی کوزوو
۴۶	شکل ۸-۲: مهارت‌های دوره متوسطه انگلیس
۶۰	شکل ۱-۳: چارچوب برنامه درسی سنگاپور
۶۱	شکل ۲-۳: چارچوب برنامه درسی نیوزیلند
۶۲	شکل ۳-۳: چارچوب برنامه درسی انگلستان
۶۳	شکل ۴-۳: برنامه درسی اصلی (پایه) سنگاپور
۶۳	شکل ۵-۳: چارچوب برنامه درسی سنگاپور
۶۴	شکل ۶-۳: «دی‌ان‌ای» ویکتوریا
۶۵	شکل ۷-۳: چارچوب کلی برنامه درسی
۶۶	شکل ۸-۳: تأثیر در کلاس درس
۶۶	شکل ۹-۳: تأثیر بر درس‌ها
۷۱	شکل ۱-۴: شاخه‌های یادگیری
۷۲	شکل ۲-۴: کل برنامه درسی
۷۸	شکل ۳-۴: موضوع‌های درس
۷۸	شکل ۴-۴: مهارت‌های کلیدی
۷۹	شکل ۵-۴: ماتریس موضوع‌های درسی و مهارت‌های کلیدی
۸۱	شکل ۶-۴: «مثلث» طراحی
۸۱	شکل ۷-۴: مثلث بررسی و پژوهش
۸۲	شکل ۸-۴: مثلث برقراری ارتباط
۸۲	شکل ۹-۴: مثلث الکتریکی

- شکل ۵-۱: یادگیری عمیق تر ۸۷
- شکل ۵-۲: طبقه‌بندی بلوم ۸۷
- شکل ۵-۳: درخت برحسب طبقه‌بندی بلوم ۸۸
- شکل ۵-۴: سطوح سه‌گانه مارتون و سالجو ۸۹
- شکل ۵-۵: باهمسازی هارگریوز ۹۰
- شکل ۵-۶: مثلث موضوع درسی ۹۷
- شکل ۵-۷: مثلث مربوط به ساحل ۹۸
- شکل ۵-۸: مثلث مربوط به فرسایش ۹۸
- شکل ۵-۹: مثلث مربوط به بندر ۹۹
- شکل ۶-۱: فنلاند ۱۰۳
- شکل ۶-۲: نیوزیلند ۱۰۴
- شکل ۶-۳: مضمون‌های برنامه‌های تلفیقی فنلاند ۱۰۴
- شکل ۶-۴: طیفی از موضوع‌های درسی ۱۰۶
- شکل ۶-۵: مضمون‌ها ۱۱۲
- شکل ۶-۶: برنامه زمانی ۱۱۳
- شکل ۶-۷: تجربیات یادگیری ضروری ۱۱۵
- شکل ۷-۱: ماتریس موضوع‌های درسی و مهارت‌ها و شایستگی‌ها ۱۲۱
- شکل ۹-۱: «عرصه»های بریستول ۱۴۴
- شکل ۹-۲: بندر شناور ۱۴۵
- شکل ۹-۳: مثلث بندر ۱۴۵
- شکل ۹-۴: ماتریس محلی ۱۴۶
- شکل ۱۰-۱: یک برنامه درسی مخروطی شکل ۱۵۵
- شکل ۱۰-۲: تنوع برنامه زمانی ۱۶۰
- شکل ۱۰-۳: طراحی برنامه زمانی ۱۶۱
- شکل ۱۰-۴: الزامات هنری ۱۶۲
- شکل ۱۱-۱: چشم‌انداز یادگیری ۱۷۳
- شکل ۱۲-۱: یک چارچوب انتظارات ۱۸۷
- شکل ۱۲-۲: ماتریس پیشرفت ۱۸۹
- شکل ۱۲-۳: فرایند ارزشیابی ۱۹۲
- شکل ۱۳-۱: ابعاد کیفیت ۲۰۷
- شکل ۱۳-۲: صدای دانش‌آموز ۲۰۸
- شکل ۱۳-۳: پاسخ‌های دانش‌آموز ۲۰۹
- شکل پی‌نوشت: اصول یک برنامه درسی سطح جهانی ۲۲۰

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۴۰	جدول ۱-۲: برنامه درسی در حال توسعه
۵۳	جدول ۲-۲: مهارت‌های کلیدی
۵۶	جدول ۳-۲: شایستگی‌های سه‌گانه

مقدمه مترجم

اثر حاضر کتابی کاربردی و راهنمای عمل طراحی و اجرای برنامه درسی، در راستای رویکردهای جدید برنامه درسی تلفیقی و برنامه‌ریزی درسی مدرسه محور است. سند تحول آموزش و پرورش و سند برنامه درسی ملی ضرورت و اهمیت این رویکردها در برنامه‌ریزی درسی و فرایند یاددهی - یادگیری را مورد تأکید قرار داده‌اند. نویسنده اصلی کتاب - برایان میل^۱ - که مبدع الگوی درختی برنامه درسی است، هم‌زمان، کتاب دیگری به نام «راهنمای عمل طراحی برنامه درسی دوره ابتدایی»^۲ تدوین نموده است. وی هدف از نگارش این راهنمای عمل را پاسخی به نیازهای رو به توسعه کودکان و نوجوانان در قرن بیست و یک می‌داند. همچنین، نوعی توجه به نوآوری در طراحی برنامه درسی است که بتواند همه یادگیرندگان را به چالش بکشد و برای آن‌ها جذاب، هیجان‌انگیز و الهام‌بخش باشد.

نویسندگان کتاب خود از جمله معلمان و مدیران مدارس انگلیس، استاد دانشگاه و دارای پیشینه عملی و کنشگری شایسته در تعلیم و تربیت هستند. آن‌ها همچنین، اقدام به تأسیس دو نهاد غیردولتی کرده‌اند که به مدارس و مراکز آموزشی سراسر دنیا خدمات آموزشی (از قبیل برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی) به‌منظور بهبود کیفیت منابع انسانی ارائه می‌دهند.^۳

در هر دو کتاب، الگوی نظری «درختی» برای طراحی برنامه درسی مورد استفاده قرار گرفته است که یک برنامه درسی تلفیقی شایستگی محور است. در این الگو، علاوه بر تلفیق موضوع‌های درسی، تلفیق مهارت‌ها (مهارت‌های کلیدی و رشد شخصی و اجتماعی) نیز مورد توجه است. درخت شامل برگ‌ها، شاخه‌ها، تنه و ریشه است. برگ‌ها، موضوع‌هایی^۴ هستند که در درس‌های مختلف

1-Brian Male

2-The Primary Curriculum Design Handbook

3-<http://curriculumdesign.org.uk> , <http://www.curriculumfoundation.org>

4- Topic

وجود دارند. شاخه‌های درخت، به‌مثابه مواد درسی و تنه درخت، فرصت‌ها و تجربیات یادگیری هستند که توسط معلم طراحی می‌شوند. ریشه‌های درخت، مهارت‌های کلیدی و ویژگی‌های رشد شخصی و مهارت‌های شخصی و اجتماعی هستند.

در این کتاب، نگارندگان بین تدوین برنامه‌درسی^۱ و طراحی برنامه درسی^۲ تمایز قائل شده‌اند. طراحی برنامه درسی را فراتر از تدوین برنامه‌درسی می‌دانند. تدوین برنامه‌درسی امری خارج از نظام مدرسه و کلاس درس بوده، ملی و رسمی است. اما، طراحی برنامه درسی کلیه تجربیات دانش‌آموزان، پروژه‌ها و فعالیت‌های یادگیری است که با مشارکت معلم در مدرسه صورت می‌گیرد.

با توجه به ماهیت متفاوت دوره ابتدایی و متوسطه، نمونه‌ها، مثال‌ها و چگونگی ساماندهی برنامه هفتگی مدرسه و ارتباط گروه‌های آموزشی و درسی در یک مدرسه متوسطه از مدرسه ابتدایی متمایز است. سه سال دوره متوسطه اول (هفتم، هشتم و نهم) زمینه‌سازی و آمادگی برای ورود به دو سال متوسطه دوم است. در متوسطه دوم، دانش‌آموزان با درس‌های انتخابی مواجه می‌شوند که باید با دقت بسیار دست به انتخاب بزنند. در متوسطه دوم، دانش‌آموزان یک دوره دوساله (دهم و یازدهم) را می‌گذرانند که بعد از آن گواهینامه آموزش متوسطه عمومی^۳ یا دیپلم فنی و حرفه‌ای^۴ دریافت می‌کنند. وجود ویژگی‌ها و پیچیدگی‌های مربوط به دوره متوسطه اول و دوم، الگوی درختی را با چالش‌هایی مواجه می‌سازد. از این رو، نویسندگان کتاب تلاش می‌کنند تا الگو و دیدگاه خود در طراحی برنامه درسی مدرسه محور و تبلور آرمان‌های برنامه درسی در سطح کلاس درس را با مثال‌ها و نمونه‌های واقعی قابل فهم کنند.

کتاب حاضر، دارای چهار بخش و پانزده فصل است. در ابتدای هر فصل، با نمونه‌ای از برنامه درسی و پروژه‌های اجرا شده در مدارس شروع شده است. بخش اول، با عنوان «چگونه یک برنامه درسی طراحی کنیم؟» دربرگیرنده سه فصل است. در فصل اول، با عنوان «طراحی برنامه درسی» توضیح می‌دهد که این طراحی برنامه درسی در سطح مدرسه بوده، اما، فراتر از برنامه درسی ملی، درس‌ها، مواد درسی و دانش است. فصل ۲، با عنوان «شایستگی‌های قرن بیست و یک» به شایستگی‌ها و مهارت‌های قرن بیست و یک از نظر یونسکو اشاره می‌کند و به انواع شایستگی‌ها، از جمله مهارت‌های کارکردی، کلیدی، رشد شخصی و اجتماعی و تفکر و یادگیری در کشورهای سنگاپور، کوزوو، نیوزیلند و انگلیس می‌پردازد و به شباهت‌های آنان اشاره می‌کند. همچنین، به شایستگی‌های سه‌گانه شامل شایستگی‌های برقراری ارتباط، محاسباتی و رایانه‌ای^۵ می‌پردازد. فصل ۳ با عنوان «چارچوبی برای برنامه درسی»، چارچوب برنامه درسی کشورهای سنگاپور، نیوزیلند و انگلیس را ارائه می‌کند که شامل مهارت‌های کلیدی، اهداف و مدل دی‌ان‌ای سه رشته‌ای ارزش‌ها، اصول، حوزه‌های موضوعی و شایستگی‌های قرن بیست و یک و مهارت‌های

1-Curriculum Planning

2-Curriculum Design

3-General Certificate of Secondary Education (GCSE)

4-National Vocational Qualification (NVQ)

3-Communication, Calculation, Computer (3C)

رشد شخصی هستند. این‌ها، بیانگر اهداف برنامه درسی است که به‌منظور پرورش افراد خلاق، منتقد، دارای اعتمادبه‌نفس و یادگیرندگان مادام‌العمر هستند. بخش دوم، با عنوان «چگونه یادگیری را سازمان‌دهی کنیم؟» شامل پنج فصل است. فصل ۴، با عنوان «درخت برنامه درسی» به تبیین الگوی درختی می‌پردازد. برنامه درسی ملی به‌منزله «برگ‌ها»، به موضوع‌ها و مواد درسی اشاره می‌کند. اما، طراحی برنامه درسی به ریشه‌ها و شایستگی‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌ها تمرکز دارد. فصل ۵، با عنوان «ریشه‌های عمیق یادگیری»، به یادگیری عمیق و طبقه‌بندی بلوم می‌پردازد و پرداختن به برگ‌ها را در سطح پایین طبقه‌بندی و توجه به ریشه‌ها را در سطح بالای آن قرار می‌دهد. فصل ۶، با نام «سایبان برگ‌ها»، ترکیبی از رویکردهای تلفیقی (مضمون‌مدار) و موضوع‌مجزا در برنامه درسی مدرسه و طیفی از رویکردهای تلفیق است که از تلفیق کامل همه موضوع‌ها تا تدریس موضوعی را ارائه می‌کند. فصل ۷، با عنوان «پرورش شایستگی‌ها»، شایستگی‌ها را ترکیبی از دانش و درک، مهارت و نگرش می‌داند. فصل ۸، بانام «یادگیری جذاب» به تجربیات یادگیری برانگیزنده اشاره می‌کند که دانش‌آموزان با درگیرشدن در آن نمی‌توانند در برابر یادگیری مقاومت کنند. فصل ۹، با عنوان «بافت‌های محلی»، بافت و فرصت‌های محلی، مکان‌ها، افراد، منابع و رویدادهایی هستند که می‌توانند یادگیری را به زندگی واقعی یادگیرندگان ارتباط دهند. فصل ۱۰، بانام «برنامه زمانی»، در مورد تنوع برنامه زمانی مدرسه در شرایط گوناگون بحث می‌شود. این پرسش را مطرح می‌کند که آیا برنامه زمانی مدرسه باید به‌صورت موضوعی (رشته‌ای و موضوع‌مجزا)، تلفیقی یا هر دو باشد؟ به برنامه درسی ملی، مدرسه محور، یا هر دو توجه داشته باشد؟ فصل ۱۱، با عنوان «مسیرها و دروازه‌ها»، مدارک تحصیلی و گواهی‌نامه‌ها، مسیرهایی برای یادگیری، کار و اشتغال و تحصیلات بیشتر را شرح می‌دهند. بخش سوم، با عنوان «چگونه بفهمیم که آیا موفق هستیم؟» شامل فصل ۱۲، با عنوان «سنجش و ارزشیابی» است. سنجش، به معنای بررسی میزان موفقیت دانش‌آموز و ارزشیابی، بررسی میزان موفقیت برنامه درسی در دستیابی به اهداف است. در این فصل، به چهار نوع برنامه درسی از نظر یونسکو (قانونی یا رسمی، اجراشده، کسب‌شده و ارزشیابی شده) و فهرستی از مهارت‌های آمادگی برای کار، به‌عنوان «گواهینامه مهارت‌های کاری» در پایان مدرسه می‌پردازد. بخش چهارم و پایانی بانام «چگونه از اینجا به آنجا برسیم؟»، سه فصل (سیزده و چهارده و پانزده) را دربرمی‌گیرد. فصل ۱۳، «مدیریت ابعاد نهادی (سازمانی)» را بیان می‌کند. فصل ۱۴، با عنوان «انواع گزینه‌ها» نشان می‌دهد که بر اساس اهداف هر مدرسه، تنوع گسترده‌ای از رویکردها برای طراحی برنامه درسی وجود دارد. به‌طور مثال، سال تحصیلی در هر مدرسه می‌تواند انعطاف‌پذیر باشد. بدین‌صورت که مدرسه در طول سال فعال بوده و زمان تعطیلات معلم‌ها و دانش‌آموزان متغیر و منعطف باشد. فصل ۱۵، با عنوان «پی‌نوشت، یک برنامه درسی جهانی» است. برنامه درسی در سطح جهانی، به معنای تبدیل برنامه درسی ملی به تجربیاتی است که برای دانش‌آموزان هیجان‌انگیز و نشاط‌آور است. ارائه مجموعه‌ای از اصول و آرمان‌هایی است که برنامه درسی مدرسه را هدایت می‌کند و معیار ارزشیابی برنامه درسی مدارس است. آرمان برنامه درسی جهانی این است که نوجوانان را به اعتمادبه‌نفس، توانایی و گرایش برای ورود به

زندگی بزرگسالی و تبدیل جهان به مکانی بهتر مجهز کند. با توجه به اینکه ساختار نظام آموزشی کشور انگلیس همچون نظام آموزشی ایران متمرکز است، برنامه درسی ملی و الگوی طراحی برنامه درسی مدرسه محور (الگوی درختی) آن، همچنین، نمونه‌ها و پروژه‌های تجربه‌شده در آن کشور – که در این کتاب آمده است – می‌تواند برای نظام آموزشی متمرکز ایران درس‌ها و تجربیات پرباری داشته باشد.

نویسندگان کتاب از طریق موسسه غیردولتی خود یاریگر مدارس در تبدیل برنامه درسی ملی به برنامه درسی مدرسه‌های (مدرسه محور) می‌باشند. پروژه‌هایی در کشورهای مختلف اجرا کرده‌اند و اثربخشی الگوی پیشنهادی خود را به‌دفعات آزموده‌اند. بنابراین، این کتاب می‌تواند در سطوح مختلف دانشگاهی، به‌عنوان منبع درسی برای واحد درسی «برنامه درسی دوره متوسطه» و نیز، درس‌های مربوط به طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه درسی، در کنار سایر منابع مورد استفاده قرار گیرد. به‌عنوان راهنمای عمل برنامه‌ریزی درسی مدرسه محور و در طرح بوم (برنامه درسی ویژه مدارس) مورد استفاده مسئولین امر قرار گیرد. همچنین، می‌تواند برای معلم‌ها و دانشجو معلم‌هایی که به دنبال بهبود عملکرد خود در فرایند یاددهی-یادگیری هستند الهام‌بخش و آموزنده باشد.

در پایان، از لطف پروردگار مهربان و نیز، حمایت‌های معاونت محترم پژوهشی و فناوری دانشگاه الزهرا سپاسگزاری نموده. از خوانندگان گرامی درخواست می‌شود کاستی‌ها و کمبودهای این اثر را بازخورد دهند تا در چاپ‌های بعدی اصلاح شود.

پروین احمدی

دانشیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی دانشگاه الزهرا (س)

pahmadi@alzahra.ac.ir

پیشگفتار

مدارس کشورها برای پاسخ به تغییرات محیط اجتماعی و فن‌آوری، در حال بازنگری برنامه‌های درسی خود هستند تا نوجوانان را برای حال و آینده آماده و مجهز سازند. کشورهایمانند کره جنوبی و سنگاپور که در جدول دسته‌بندی‌های بین‌المللی دارای جایگاه شناخته‌شده‌ای به‌عنوان نظام‌های تربیتی موفق هستند، از حجم اطلاعات و دانشی که نوجوانان باید یاد بگیرند می‌کاهند تا فضای بیشتری برای خلاقیت در برنامه درسی باز کنند. دولت انگلیس، در حال بررسی برنامه درسی ملی است تا بتواند حجم آن را تا حد دروس اصلی کاهش دهد.

این تحولات، برای مدارس یک فرصت عالی فراهم می‌کند تا به بازطراحی برنامه درسی اقدام کنند. با این حال، در بسیاری از کشورها - از جمله سه مورد اشاره شده در بالا - معلم‌ها در حدود ۲۰ سال گذشته یا بیشتر یک برنامه درسی متمرکز داشته‌اند که فضای اندکی برای ابتکار عمل آن‌ها گذاشته است. اکنون که دولت‌ها از حجم برنامه درسی ملی می‌کاهند و از معلم‌ها می‌خواهند تا از فضای جدید برای طراحی برنامه درسی مناسب برای دانش‌آموزان خود بهره ببرند، بسیاری از معلم‌ها و مدیران مدارس درباره نحوه ادامه کار خود در این زمینه مطمئن نیستند. زیرا، آن‌ها در تمام دوره کاری خود پیرو دولت بوده‌اند یا حتی با گذراندن بیش از نیمی از دوران تدریس حرفه‌ای خود با چگونگی طراحی برنامه درسی آشنا نشده‌اند یا فراموش کرده‌اند چگونه یک برنامه درسی طراحی کنند.

با این شرایط، وقت مناسبی است تا به این کتاب توجه شود. برنامه درسی مدرسه بسیار گسترده‌تر از برنامه درسی ملی است و با کم شدن حجم برنامه درسی ملی، فضای بیشتری برای معلم‌ها و مدیران مدارس فراهم می‌شود تا برنامه درسی هیجان‌انگیز، جذاب و مرتبط‌تری برای کودکان و نوجوانان طراحی کنند که به کنجکاوی طبیعی آن‌ها پاسخ دهد و انسان‌های فرهیخته تربیت کند.

هنگامی که یک مدرسه برنامه درسی خود را طراحی می‌کند، اساس کار خود را مشخص می‌کند. می‌خواهیم نوجوانانی که در این مدرسه مشغول یادگیری هستند، چه چیزی را تجربه کنند؟ چه چیزی بدانند؟ و قادر به انجام چه کاری باشند؟ در تلاش هستیم به آن‌ها کمک کنیم تا به چگونه افرادی تبدیل شوند؟ مدرسه ما چه نقشی در روند کمک به رشد و توسعه نوجوانان دارد؟ چگونه آن‌ها را برای زندگی آینده؛ برای کار و تفریح؛ برای جهانی چالشی و مدام در حال تغییر آماده کنیم؟ این تنها به معنی سازمان‌دهی مجموعه‌ای از دانش، برنامه درسی ملی و هر آنچه مدرسه تصمیم دارد در یک کل منسجم به آن اضافه کند نیست، بلکه؛ تصمیم‌گیری در مورد مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصی مورد نیاز نوجوانان نیز هست. همچنین، چگونه می‌توان توسعه این موارد را در برنامه درسی مدرسه گنجانید.

همان‌طور که برایان میل و مایک واترز اشاره می‌کنند، برنامه درسی مدرسه، مجموعه تجربیات یادگیری در مدرسه است – درس‌هایی مطابق برنامه زمانی^۱، برنامه‌های جمعی^۲، مراقبت‌های معنوی^۳، استفاده از کتابخانه، ورزش، نمایش، موسیقی و سایر فعالیت‌هایی است که یادگیرندگان درگیر آن می‌شوند.

آن‌گونه که نویسندگان، اغواگران بیان می‌کنند، اگر برنامه درسی «بزم یادگیری» است، این کتاب راهنمای روشنی برای نشان دادن این نکته است که چگونه مدارس می‌توانند یک منوی متنوع و غنی طراحی کنند. نویسندگان این راهنمای عمل، تجربه قابل توجه خود برای کمک به مدرسه برای طراحی برنامه درسی مهم و ارزشمند برای دانش‌آموزان را به چالش می‌کشند. آن‌ها بین طراحی برنامه درسی در سطح خرد^۴ و طرح ریزی برنامه‌درسی در سطح کلان^۵ تمایز قائل می‌شوند و نشان می‌دهند که چگونه اصول و ارزش‌هایی که اساس کار معلم‌ها و مدیران مدارس است می‌تواند نیروی محرکه یادگیری در مدارس باشد. این کتاب با استفاده از تجربه‌های مایک در دولت محلی و مؤسسه شایستگی‌ها و برنامه درسی^۶ و همچنین، کار برایان در یونسکو^۷ نشان می‌دهد که افراد در سراسر جهان در مورد این که یادگیری را برای کودکان مهم و ارزشمند جلوه دهند چگونه فکر می‌کنند. تعهد عمیق آن‌ها نسبت به تعلیم و تربیت در هر فصل کتاب می‌درخشد.

«راهنمای عمل طراحی برنامه درسی متوسطه» خواندنی و قابل تأمل است و بحث و تصمیم‌گیری در سطوح مختلف تحصیلی را برمی‌انگیزد. تمام نمونه‌های یادگیری، مربوط به زمانی است که نویسندگان کتاب با معلم‌ها و دانش‌آموزان در مدارس تجربه کرده‌اند و نشاط یادگیری را در آن‌ها نشان می‌دهد.

1-Timetable Lessons

2-Assembly

3-Pastoral Care

4-Curriculum Design

5-Curriculum Planning

6-Qualifications and Curriculum Agency (QCA)

7-UNESCO (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

محتوای برنامه درسی ملی تنها یک قطعه از جورچین برنامه درسی^۱ است و این راهنمای عمل می‌تواند در کنار تدوین برنامه ملی^۲ استفاده شود تا اطمینان حاصل شود که اصول طراحی برنامه درسی برای همه قابل درک است. اصول برنامه درسی جهانی^۳ که در انتهای این کتاب آورده شده، الگویی از بلندهمتی را نشان می‌دهد که مدارس می‌توانند بر اساس آن برنامه درسی صحیح و مناسب دانش‌آموزان خود را طراحی کنند. این همیشه باید هدف ما باشد.

جان دانفورد^۴

دسامبر ۲۰۱۱

1-Curriculum Jigsaw

2-National Agenda

3-World Class Curriculum

4- John Dunford

مقدمه

برنامه درسی را به‌عنوان پیش‌بینی احتمالات در عرصه فرصت‌ها در نظر بگیرید.^۱
کارلا رینالدی^۲

کتابی که در پیش رو دارید یک راهنمای عمل طراحی برنامه درسی در سطح خرد است، نه یک راهنمای عمل طرح ریزی برنامه‌درسی در سطح کلان. طراحی برنامه درسی درباره تمام چیزهایی است که می‌خواهیم نوجوانان یاد بگیرند. همچنین، خلق تجربیاتی است که برای یادگیری آن چیزها نیاز دارند. این امر تضمین‌کننده مؤثر بودن و جذابیت آن تجربیات است. همچنین، مجموع این تجربیات به یک برنامه منسجم و ارزشمند می‌انجامد که اهداف موردنظر ما را به دنبال خواهد داشت. جمع‌آوری همه این تجربیات، خود برنامه درسی است.

این کتاب، راهنمای عمل طراحی برنامه درسی دوره متوسطه است. بیشتر مثال‌های کتاب از مدارس متوسطه^۳ (مراحل کلیدی ۳ و ۴)^۴ است که از برنامه درسی ملی انگلیس پیروی می‌کنند، اما، اصول طراحی آن برای هر سن و هر کشوری کاربرد دارد.

مدارس در سراسر جهان تلاش می‌کنند تا میان الزامات قانونی برنامه درسی ملی با نیاز دانش‌آموزان به کسب نمرات خوب در آزمون‌ها و گواهی‌نامه‌های ملی و نیز، تمایل برای

۱- از سخنرانی کارلا رینالدی، رئیس رجیو استیودنترن (Reggio Studentren) در رجیو ایتالیا و استاد دانشگاه مودنا و رجیو امیلیا، در کنفرانسی در لندن ۲۰۰۶م.

2-Carla Rinaldi

3-The English National Curriculum for Secondary Schools

۴- مراحل کلیدی: برنامه درسی ملی انگلیس به چهار مرحله کلیدی تقسیم می‌شود:

مرحله کلیدی ۱: سال اول و دوم (سنین ۵-۷ سالگی)

مرحله کلیدی ۲: سال‌های سوم تا ششم (سنین ۷-۱۱ سالگی)

مرحله کلیدی ۳: سال‌های هفتم تا نهم (سنین ۱۱ تا ۱۴ سالگی)

مرحله کلیدی ۴: سال دهم و یازدهم (سنین ۱۴ تا ۱۶ سالگی)

تدوین برنامه درسی گسترده، جذاب و هیجان‌انگیزی که دانش‌آموزان برای زندگی و کار در قرن بیست‌ویک نیاز دارند تعادل برقرار کنند. نگرانی‌ها در مورد استانداردها، معمولاً، منجر به محدود شدن برنامه درسی می‌شود و درحالی‌که بسیاری از مدارس راه‌حل‌های خاص خود را برای این مسائل پیدا کرده‌اند، بسیاری مدارس دیگر از چنان اعتمادبه‌نفس و رویکرد طراحی برنامه درسی برخوردار نیستند که معضلات موجود را حل کنند.

این معضل در مدارس سراسر جهان رایج است و توسط دولت‌های ملی از چین تا لیتوانی و عراق به رسمیت شناخته شده است. بنابراین، این کتاب در سراسر جهان کاربرد دارد، اگرچه بیشتر مناسب با بافت کشور انگلیس تنظیم شده است.

این کتاب یک راهنمای عمل^۱ برای مدارس در مورد چگونگی طراحی برنامه درسی است که مشارکت دانش‌آموزان را جلب کند، تصورات آن‌ها را تحریک کند و درعین‌حال، دانش، مهارت و درک لازم برای دستیابی به استانداردهای سطح بالا و زندگی و کار موفق در قرن بیست‌ویک را فراهم آورد.

دوره متوسطه، دوره تغییر و تحول عظیم برای دانش‌آموزان است. آن‌ها به‌عنوان کودک وارد این دوره شده و به‌عنوان نوجوان آن را ترک می‌کنند. این زمان برای پایه‌گذاری نگرش‌ها، ارزش‌ها، مهارت‌ها، دانش و درکی است که یک عمر ادامه خواهد یافت. وقت آن است که دانش‌آموزان هویت خود را به‌عنوان یک انسان تثبیت کنند. دریابند که چگونه با افراد دیگر در سطح گسترده جامعه ارتباط برقرار نمایند و اقدام به درک معنای شهروند جهانی کنند. وقت آن است که خود را آماده کنند تا با اطمینان خاطر در دنیای بزرگسالان، در کار و مسئولیت، اوقات فراغت، تحقق خود و فرصت‌ها وارد شوند. زمانی است که می‌خواهیم بین دانش و خرد انباشته‌شده همه انسان‌هایی که پیش از آن‌ها بوده‌اند، کاوش کرده و ارتباط برقرار کنیم. زمانی برای درک نظام‌های عمده تفکر و درک بشر است؛ زمانی که تجربیات مستقیم برای توسعه مفهومی کنار هم قرار داده می‌شوند؛ زمانی برای رشد تخیل و خلاقیت؛ زمانی برای هیجان‌زده شدن، به چالش کشیده شدن و الهام گرفتن؛ و زمان شکل گرفتن ریشه‌های یادگیری مادام‌العمر^۲ است.

طراحی برنامه درسی درباره این است که چگونه می‌توانیم برنامه درسی متناسب با این آرزوها تهیه کنیم.

این کتاب درست زمانی منتشر شد که برنامه درسی ملی انگلیس در حال بررسی بود. بنابراین، برخی از مدارس در انگلیس ممکن بود این زمان را فرصتی نامناسب برای فکرکردن در مورد برنامه درسی بدانند: وقتی قرار است برنامه درسی را تغییر دهند، چه فایده‌ای دارد که به برنامه درسی فکر کنیم؟ اما، دلیل بسیار خوبی برای انجام این کار وجود دارد.

برنامه درسی مدارس بسیار بیشتر از یک برنامه درسی ملی است. مدارس از نظر یادگیری غنی هستند؛ بیشتر آن‌ها فراتر از هر برنامه درسی ملی گام برمی‌دارند و مجموعه‌ای از اصول و رویکردهایی

دارند که برنامه درسی را فراتر از حد معمول و بسنده می‌برد و آن را در «سطح جهانی»^۱ قرار می‌دهد. این اصول و رویکردها در هر کشوری و هر برنامه درسی ملی اعمال می‌شوند. آن‌ها یادگیری را فراتر از سطح ملی، به سطح جهانی می‌برند. آن‌ها مدارس را قادر می‌سازند که انتظارات ملی بازبینی شده را در یک برنامه درسی الهام‌بخش برای دانش‌آموزان بگنجانند.

این اصول جهانی به شیوه ای برنامه درسی ملی هر کشور را برای دانش‌آموزان به تجربیات یادگیری هیجان‌انگیز و برانگیزاننده تبدیل می‌کند؛ فردیت هر دانش‌آموز را به رسمیت می‌شناسد و تحول و پیشرفت وی را به‌عنوان یک انسان تشویق می‌کند. این اصول، زیربنای این کتاب است و روشی را فراهم می‌کند که با آن برنامه درسی می‌تواند جذاب و الهام‌بخش باشد، چه در برنامه درسی ملی و چه در هر برنامه‌ای که قرار است به‌عنوان برنامه درسی ملی در نظر گرفته شود. اصول مربوط به این است که چگونه مدارس می‌توانند انتظارات ملی را ارزشمندتر سازند و آن‌ها را در موقعیتی محلی و جهانی قرار دهند.

این اصول را می‌توان در برنامه درسی ملی انگلیس و در مورد هر یک از موارد جدید که ممکن است ابداع شود استفاده کرد. آن‌ها می‌توانند در برنامه درسی ملی هر کشوری اعمال شوند و راهی برای اخذ الزامات ملی و استفاده از آن‌ها برای ایجاد یادگیری مهیج، منسجم و رضایت‌بخش فراهم کنند؛ آن نوع یادگیری که نوجوانان را برای قرن بیست‌ویک آماده کند.

کتاب حاضر، یک کتاب علمی دانشگاهی^۲ نیست، اگرچه مبتنی بر پژوهش است و به پژوهش ارجاع می‌دهد. این کتاب، کتابی کاربردی برای طراحان برنامه درسی^۳ است. این کتاب یک برنامه درسی حاضر و آماده ارائه نمی‌کند که برای همه مدارس اعمال شود. بلکه، روالی برای طراحی یک برنامه درسی فراهم می‌کند که بتواند همه یادگیرندگان را به چالش بکشد و الهام‌بخش باشد. این کتاب، نقش معلم را بیش از یک عرضه‌کننده برنامه درسی آماده‌شده توسط شخصی دیگر می‌داند و برای وی، نقشی فراتر از تکنسین‌هایی که دستورات عمل‌های فرد دیگر را اجرا می‌کنند قائل است. ما باید بتوانا کردن معلم‌ها نیروی برنامه درسی را از بند محدودیت رها کنیم، طوری که بتوانند طراحان برنامه درسی باشند و آن نوع تجربه‌های یادگیری را ایجاد کنند که نوجوانان را به هیجان آورده و آن‌ها را درگیر کند. تجاربی که ریشه در درک فعلی آن‌ها دارد، اما، افق دید آن‌ها را گسترده‌تر کرده و الهام‌های آن‌ها را افزایش می‌دهد.

مدارس نقش کلیدی در طراحی برنامه درسی دارند، زیرا، این مدارس هستند که باید از یک سو، شکاف بین آنچه دانش‌آموزان آموخته‌اند و علایق و نیازهای در حال رشد آن‌ها را پر کنند و از سوی دیگر، نیاز به تهیه یک برنامه درسی منسجم در طول ۵ سال تحصیلات اجباری متوسطه را برآورده کنند. این مدارس هستند که می‌توانند اطمینان حاصل کنند که برنامه‌های درسی تصورات را برمی‌انگیزند و الهام‌بخش هستند، نه دولت‌ها. مدارس می‌توانند برنامه درسی را بزم یادگیری کنند که هیچ دانش‌آموزی نتواند در برابر آن مقاومت کند.

ما به یک برنامه درسی نیاز داریم که با یک هدف اخلاقی متعالی هدایت می‌شود: یک برنامه

1-World-Class

2-Academic

3-Curriculum Designer

درسی که ما را جذب حرفه تدریس کند. چنانچه به این هدف برسیم می توانیم امید داشته باشیم که همه نوجوانان به بزرگسالانی تغییر خواهند یافت که باور، توانایی و تمایل برای تبدیل جهان به یک مکان بهتر را دارند.